

Mark Twain és a négerkérdés

A Huckleberry Finn és a Puddingfejű Wilson c. regények alapján

1 Samuel Langhorne Clemens néven látta meg a napvilágot 1835-ben. Életútja elég mozgalmas addig, míg írásra nem adja a fejét: nyomdászinas, hajókormánnyos, majd újságíró. 1865-ben jelent meg első jelentős írása, írói álnevét 1863-tól használja. Egyedi stílusa tette Amerika megbecsült írójává, akire az utókor is úgy tekint, mint a 20. századi amerikai irodalom atyjára. 1910. április 21-én halt meg.

2 Írói álnevét hajós éveiből vette, a *mark twain* jelentése ugyanis egy hajós szakkifejezés – a mélységmérő rúdon a második vonást jelentette: ez volt az a minimális mélység, amely elegendő a gőzösök továbbhaladásához (tehát nem feneklik meg a hajó).

„Kioröltük belőlük emberi mivoltukat, és ezért a szégyen a miénk, nem az övék, és nekünk kell fizetnünk érte.”

Mark Twain

Mark Twain¹ életpályája sokak számára ismerős, hiszen ki ne ismerné a *Koldus és Királyfi*, ill. a *Tom Sawyer kalandjai* című könyvek íróját? Most egészen más megközelítésből szeretném ezt a remek amerikai író-t bemutatni, mégpedig olyan oldaláról, ami kevésbé ismert. Két könyvén keresztül mutatnám be a négerkérdéshez való hozzáállását. Ez a két könyv a *Huckleberry Finn kalandjai* és a *Puddingfejű Wilson*.

Azonban mielőtt rátérnék a két könyv elemzésére, röviden szeretném bemutatni, hogy átlagemberként hogyan is viszonyult a rabszolgaság intézményéhez. Az író² Missouri államban született, amely déli és rabszolgatartó állam is volt egyben, és ez befolyásolta gyermek- és ifjúkorát. Így nyilatkozik erről: „Iskoláskoromban nem idegenkedtem a rabszolgaság intézményétől. Sejtelmem sem volt róla, hogy valami nincs rendben körülötte. Senki se vádolta a fülem hallatára; a helyi lapok nem szóltak ellene, a helybéli szószékről azt hallottuk, hogy a rabszolgaság helyes, jogos, mert [...] olyan állapot, amelyért a rabszolga éjjel-nappal hálát kellene, hogy rebegjen.”³ Továbbá azt írja önéletrajzában, hogy a Hannibal környéki rabszolgaságban nem volt semmi erőszakos; sőt az ottani rabszolgaságot egyfajta jámbor háztáji rabszolgaságként lehetne lefesteni. Tudniillik a négerkereskedőt mindenki megvetette, és az ott élő lakosság nem engedte meg, hogy a rabszolgacsaládokat szétszakítsák.

Az író családjának kezdetben voltak rabszolgái, de édesapja apránként megvált tőlük. Ha kellett, akkor inkább bérbe vette a rabszolgákat. Apjával ellentétben nagybátyja, John A. Quarles farmon gazdálkodott, ahol mindig is volt vagy húsz rabszolga. A kis Sam évente pár hónapot ezen a farmon töltött, így volt ideje megismerkedni a négerekkal. Az összes néger jó barátja volt, a vele egykorúak pedig úgyszólván a pajtásai. Számára a legkedvesebb néger Dan apó volt. Így jellemezte őt visszaemlékezésében: „A legjobb fejű néger az összes között, csupa melegség és jóakarata; a szíve becsületes és egyszerű, és családság nem fért hozzá.”⁴ Annyira szerette Dan apót, hogy később számos művében tűnt fel alakja.

Gyermekkorában sok minstrel színházi⁵ előadáson vett részt. Itt ismerkedett meg a négerekről alkotott negatív sztereotípiákkal. Ezek közül műveiben csak keveset használt fel – dialektusban beszélő, babonás, rongyos néger –, és ezeket a jelzőket akár pozitívként is értelmezhetjük. A többi néger jellemvonást saját tapasztalataiból merítette.

Életében és felfogásában az amerikai polgárháború hozott nagy változásokat. Kezdetben a déli hadseregben szolgált, majd miután látta a harcok embertelenségét, úgy döntött, nem harcol tovább honfitársai ellen. Nevadába ment, ahol egy újságnál kapott állást. Itt vált lassan, de biztosan abolicionista lelkületűvé. Ebben a folyamatban Abraham Lincoln Gettysburgi beszéde⁶ volt rá a legnagyobb hatással.

Az 1870-es években írt egy rövid novellát, amelyben Rachel néni, egy idős néger asszony szólal meg. A mű címe *Igaz történet*, amelyben mindent szóról szóra úgy ír le, ahogy azt a néger nőtől hallotta. A nő a történetben elmeséli, miként szakították szét családját a rabszolgapiacon, és hogy milyen érzés volt egyik fiát katonaként felismerni 13 hosszú év után. Twain ezen a történeten keresztül elismeréssel szól a néger kultúra, nyelvjárás, hitvilág és zene gazdagságáról, illetve a négerek tántoríthatatlan lelki erejéről.

Twain mindig is nagyon kedvelte a néger kultúrát. Így hát, amikor egy kedves ismerőse, Joel Chandler Harris 1880-ban megjelentette az általa összegyűjtött néger meséket *Rémusz bácsi dalai és történetei* címen, csak gratulálni tudott hozzá. Annyira tetszetek neki a történetek, amiket Harris összegyűjtött, hogy gyermekeinek is ebből olvasott fel esténként. Talán ezen egyszerű, de tartalmas mesék is közrejátszottak abban, hogy kezdte magát beleélni a négerek kényelmetlen helyzetébe, és kezdte őket pártfogásába venni.⁷

Mark Twain egyike volt azon kevés amerikai íróknak, akik képesek voltak emberileg tartalmas, meggyőző és művészi szintű néger jellemet alkotni. Nem hagyta ugyanis, hogy bármilyen nyomás hatására – legyen akár politikai, akár társadalmi, akár kulturális – megfossa néger szereplőit emberségüktől. Így műveiben, jobban mondva néger-ábrázolásaiban a realista látásmód kap erőre. Ezt a realista négerábrázolást az általam is elemzett két regényben emeli művészi szintre; mégpedig oly megindító módon, hogy általa divatba hozta az irodalomban a néger karaktereket.

Sajnos minél több idő telt el a polgárháború után, egyre kevésbé valósult meg, amit Lincoln és az abolicionisták akartak: a négerek nem nyerték el igazán szabadságukat. William Du Bois történész és író szavaival élve, „a rabszolga szabaddá vált, egy pillanatig napfényben állt, majd ismét útnak indult, vissza a rabszolgaság felé”.⁸ Kialakult a faji szegregáció, amely egészen az 1970-es évekig tartotta magát az Amerikai Egyesült Államokban. Emiatt, és a fehérek lincselései⁹ miatt az író elfordult kora Amerikájától, és inkább külföldön élt tovább.

3 Mark TWAIN, *Önéletrajz*, Európa Könyvkiadó, Budapest, 1968, 14–15.

4 Uo., 14.

5 Az 1840-es évektől létező színház, melynek jellemzője, hogy fehérbőrű színészek feketére maszkírozzák magukat és „négerré válva” négerként (kiemelve a négerek jellemző tulajdonságait) szórakoztatják a nézőközönséget.

6 A háború egyetlen célja az Unió visszaállítása, mert az elnök rendületlenül bízik abban, hogy az állam újra egységes lesz. És ebben az új egységes államban minden ember egyenlővé válik.

7 A Yale Egyetemen egy néger joghallgató egyetemi tanulmányait ő finanszírozta, illetve műveiben igyekezett lerombolni a négerekről alkotott rosszindulatú sztereotípiákat.

8 Peter MESSENT, *Mark Twain – Amerika történelmi lelkiismerete?*, History – A világtörténelmi magazin, 2011/4., 45.

9 Tervezte megjelentetni az *Amerikai Lincselő Államok* című tanulmányát. E művet annak hatására kezdte el írni, ami saját szülőhazájában, Missouriban történt: honfitársai

három négyet meg-
lincseltek, és tovább-
bi harminc családot
az erdőbe kerget-
tek. Mark Twainnek
nagyon fájt, hogy
hazája bűnbe esett,
de hazaszeretete
mégsem engedte,
hogy megjelentesse
művét – a tanul-
mányt posztumusz
iratai között találták
meg.

10 VIRÁGOS Zsolt, *A
négerség és az
amerikai irodalom*,
Akadémia
Könyvkiadó,
Budapest, 1975,
181.

11 Ez a városka a
valóságban nem
létezik. Mark Twain
egy Missouri állam-
ban található város-
ról, Hannibalról –
ahol az író ifjúkorát
töltötte – mintázta.

A Huckleberry Finn kalandjai mint kultúraegyesítő mű

„Aranylón süt a földre a nap,
csak úgy perzsel, ahova ér,
s alatt kar-karban sétál két fiú:
az egyik fekete, a másik fehér.”
Countee Cullen

A *Huckleberry Finn kalandjai* nem más, mint *Tom Sawyer kalandjai*-nak folytatása. Hisz a történet is ott kezdődik, ahol a Tom Sawyer története abbamarad; körülbelül a 19. század elején. Virágos Zsolt könyvében¹⁰ úgy gondolja, hogy ennek a két kötetnek a folytatása a *Puddinfejű Wilson*, e három kötetet pedig együttesen „Mississippi-trilógiának” nevezi. A trilógiában jól érezhető, hogyan távolodik el az író saját társadalmától. Az első kötetben szeretettel ír hazájáról, a másodikban már érezni lehet a feszültséget, míg a harmadik kötetben egyértelműen érezhető a kiábrándultság. A trilógiával tehát azt üzeni, hogy fel kell végre ébredni az „amerikai álom”-ból, és tenni kell azért, hogy az álom megvalósuljon.

A történet mintha a Charles Dickens-i regényeket utánozná: Huckleberry Finn egy fiatal fiúcska, aki rossz életkörülmények között él St. Petersburgban¹¹; apja iszákos, ezért örökbe fogadják. Nem tetszik neki az újfajta életmód, és ezért úgy dönt, hogy megrendezi saját halálát. Megszökik, hogy a saját maga ura lehessen. Terve sikerül, mindenki halottnak hiszi. Rejtőzködése közben találkozik Jimmel, a szökött rabszolgával, akit már évek óta jól ismer. Összefognak, és együtt indulnak útnak. Temérdek kalandon át megismerik és megszeretik egymást, míg a történet végén minden jóra fordul, és nyugodtan élnek tovább.

A regény műfaját nehéz megállapítani. Európában az ifjúsági regények közé sorolják, de ugyanúgy illene rá a pikareszk és a fejlődésregény műfaja is. Szerintem a regény „három az egyben”, ifjúsági regény, mert fiatalos, teli gyermekies kalanddal; pikareszk regény, mert ide-oda utaznak benne a főhősök; fejlődésregény, mert az utazás és kalandok során Huck felnő, és máshogy látja a körülötte lévő világot.

A műnek három főszereplője van. Az első maga a címszereplő, a tizenhárom éves Huckleberry Finn. Végig az ő szemszögéből látjuk a történeteket, ő a regény narrátora. Huck nem bírja keserű életét: apja iszákos, és folyton megveri őt; az őt befogadó özvegy Douglassné és Miss Watson pedig olyan életbe akarja őt belenevelni, ami nem neki való. Így hát úgy dönt, inkább önkéntes száműzetésbe vonul, ahol azt teheti, amit csak akar. A történet során kisfiúból felnőtt férfivé érik, aki észreveszi, mi a jó és mi a rossz a társadalomban. Tudja, hogy azzal rosszat cselekszik, ha egy szökött rabszolgának segít, de a lelkiismerete legbelül azt súgja neki, a sok rossz közül ez a kisebbik rossz. Tehát azáltal, hogy segíti Jimet, ráatalál önmagára, és megtanulja az élet valódi értékeit.

A második főszereplő a Dan apóról mintázott Jim. Jim Miss Watson rabszolgája volt. Nem volt rossz dolga a kisasszonnál, de miután meghallotta, hogy a kisasszony el kívánja őt adni egy rabszolga-kereskedőnek, úgy döntött, jobb, ha megszökik. A sors úgy hozza, hogy ő és Huck találkoznak a Jackson-szigeten, és közös utazásba kezdenek. Útközben megtanulják szeretni és tisztelni egymást, és kölcsönösen megmentik egymás életét. A mű végén, sok kavardás után pedig Jim elnyeri szabadságát.

A regény harmadik szereplőjeként pedig magát a Mississippit lehetne megnevezni. Ez a folyó egyfajta hármast határvonalat jelképez Észak és Dél, Kelet és Nyugat, és végül a rabszolgaság és a szabadság között. A folyó a műben isteni személyiséggé válik, amelyhez a másik két szereplő érzelmileg kötődik. Emiatt is különbözik a regény a többi pikareszk regénytől.

Huck az elejétől fogva igyekszik megszabadulni környezete szokásaitól, de néhány dologban mégis hatással van rá a társadalom. Magában hordozza a rabszolgatartó társadalom nézeteit. Kezdetben Jimet is úgy kezeli, mint egy alsóbbrendű fajt. Ez jól megmutatkozik annál a jelenetnél, amikor a köd miatt Jim és Huck elveszítik egymást.¹² Huck becsapta néger társát, csupán azért, hogy éreztesse vele felsőbbrendűségét. Ám amikor Huck látta, hogy Jim mennyire megbántódott, lelkiismeretének engedve bocsánatot kér. Ez a tette nagy hatással volt lelki fejlődésére, mert ettől a pillanattól kezdve egyenrangúnak tekinti Jimet.

A regényben megtalálhatóak a négerekről széles körben elterjedt tévhitek. Például, hogy a négerek nagyon babonások. Ez Jim esetében is így van. Eleinte Huck nevet Jim babonáin – viccesnek tartotta Jim elképzelését a csillagokról¹³ –, de amikor a kígyóbórról mondott tanácsa¹⁴ bevált, már nem kételkedett tovább a néger hitvilágban. A másik nagy hatás akkor érte Huckot, amikor rádöbbent, hogy Jim mennyire szomorú, amiért távol van családjától. Hiszen, ha igaz lenne az a sztereotípiá, hogy a rabszolgák nem emberek, akkor Jim nem lenne képes ilyen mély emberi érzésre.

Minél több időt tölt a babonás négerrel – aki a 19. századi amerikai irodalomban az átlagos rabszolga legélethűbb mintája –, annál jobban megszereti és megbecsüli őt. A regény végén ezt mondja róla: „Tudtam én, hogy ha Jimet kifordítom, belülről fehér.”¹⁵ A két kultúra a történetben egyre közeledik egymáshoz, mígnem a regény végén egyenlőkké válnak; ezáltal kifejezésre jut, hogy fekete és fehér között már nincs különbség.

A regény csúcspontját akkor éri el, amikor Jimet Arkansasban elfogják és becsukják. Ekkor Huck nagy lelki dilemmába kerül. Két lehetőség merül fel előtte: kiszabadítani Jimet fogságából, vagy írni Jim volt tulajdonosának, hogy jöjjenek érte. Huck nagy lelki válságon megy keresztül, nem tudja eldönteni, melyik lenne a helyes döntés. A társadalmi norma, mint egy kis „démon”, azt súgja, írnia kell Miss Watsonnak. Meg is írja a levelet, de aztán mégis széttépi. Rájön, hogy ez nem lenne helyes. Ha eddig segített Jimnek, most sem hagy-

12 Mikor egymásra találunk, Jim nagyon megőrül Huckleberrynek. De Huck úgy állítja be Jimnek a történetet, mintha azt Jim csak álmodta volna. Jim kezdetben elhitte a tréfát, hiszen miért kételkedne Huck szavában. De amint rájött, hogy Huck a bolondját járatta vele, nagyon megharagudott.

13 A csillagokat a Hold tojta, és a hüllőcsillagok csupán záptojások, amelyeket az ég letaszít magából.

14 Ha egy kígyóbórt talál az ember, nem szabad se hozzányúlni, se elvinni. Első esetben balszerencsét hoz, a második esetben a kígyóbórt megkeresi a holt kígyó párja, és bosszút áll – tehát ez is balszerencsével jár. A regényben Huck elvitte szálláshelyükre a kígyóbórt, nem sejtve, hogy a kígyó párja utánamegy. Emiatt Jimet megmarta a kígyó, és négy napig halálán volt.

15 Mark TWAIN, *Huckleberry Finn kalandjai*, Impresszum Kiadó, Budapest, 2000, 269.

16 Vegyük a *Huckleberry* nevet – ez a feketeáfonya angol megfelelője. Itt akár azt is gondolhatnánk, hogy Huck sorsa a neve miatt eleve el van rendelve. Vagyis, hogy találkozik a néger kultúrával, és azonosul vele.

17 Egy 2000-ben készült, az 50 leggyakrabban betiltott könyv listáján a *Huckleberry Finn kalandjai* a 4. helyen szerepel.

18 New South Books Kiadó, Alabama.

19 Selyem Zsuzsa véleményét az alábbi linken olvashatják: <http://multikult.transindex.ro/?cikk=13528>

20 Mark TWAIN, *Puddingfejű Wilson*, Szépirodalmi Könyvkiadó, Pozsony, 1956, 8.

hatja cserben. Több okból is. Az első, hogy ők ketten barátokká váltak; a második, hogy Jimnek nem lenne jó sora volt gazdájánál, mert megbélyegeznék őt a szökése miatt; a harmadik – s ez a sorsdöntő –, Huck lelkiismerete nem engedi meg, hogy ezt a kedves, emberi lényt újra rabigába kényszerítsék. Egyúttal úgy is gondolja Huck, hogy a személyes szabadság sokkal többet ér, mint maga a birtoklás.

Huck felkerekedik, hogy bármi áron kiszabadítsa Jimet fogságából. A szöktetésben barátja, Tom Sawyer is a segítségére siet, akivel hosszas tervezés és kaland után megpróbálják kiszabadítani Jimet. Ám csattanóként kiderül az igazság: Miss Watson halálos ágyán felszabadította Jimet, ezért nincs már szükség a szöktetésre.

A *Huckleberry Finn* nem egyszerű olvasmány. A kalandok egy idő után sablonosakká válnak, és nagyon sok a műben a burkolt utalás.¹⁶ Ezeket az utalásokat első olvasásra nem is igazán lehet megtalálni és feloldani, ezért ajánlatos többször elolvasni a regényt. De aki ezt megteszi, az nem csalódik. Hiszen a mű tényleges mondanivalójának felismerése – azaz a fekete és fehér kultúra fokozatos közeledése és egyenlővé válása – kárpótol minket a fáradozásért.

A könyvet számos kritika érte megjelenése óta; talán ennek is köszönheti, hogy sok iskolában és könyvtárban tiltólistán¹⁷ szerepel az USA-ban. Miért kritizálják? Először is, mert brutális elemeket tartalmaz (lincselés, exhumálás, halottgyalázás, gonosztevők stb.). Másodsor, mert sokan nem értenek egyet a regény befejezésével. Sokan úgy gondolják, hogy Tom részvétele a szöktetésben túlkapás, és a regény realizmusán ezzel nagy csorba esik. Harmadsor, mert sokan rasszista jegyeket fedeznek fel (219 alkalommal szerepel a szövegben a néger szó, Jim sose viselkedik önálló lényként, Jimet nem zavarja, hogy Dél felé hajóznak stb.). Negyedszer pedig férfiközpontúságát róják fel neki.

Az utóbbi években azért okozott nagy zűrzavart e könyv, mert egy kiadó¹⁸ úgy adta ki a könyvet, hogy az erősnek tartott néger, illetve nigger kifejezés helyébe a lágyabb rabszolga kifejezést helyezte. E kiadás és terv szülőatyja Alan Gribben angolprofesszor. Tettéknek okaként azt jelölte meg, hogy a közönség sokkal elfogadóbb lesz így a könyvvel. De ezzel elindított egy nagy vitahullámot, ugyanis sokan ellenzik ezt a fajta korrekciót. Selyem Zsuzsa irodalomtörténész szerint¹⁹ ezzel a cselekedettel nemcsak meghamisítják a művet, de az író emlékét is megbántják.

Puddingfejű Wilson, avagy a tragikus félvér esete

„Nincs az a jellem, amely tönkre ne menne, ha a gúny céltáblája lesz – bármennyire nagyszerű és fennkölt is az a jellem, bármennyire hitvány és ostoba is az a gúny. Vegyük például a szamarat: jelleme kis híján tökéletes, szellemének nem akad párja a mindennapi állatok világában, és mégis mi lett belőle a gúny csapásai alatt! Akit számarának szólítanak embertársai, nemhogy megtisztelve érezné magát, de kétség támad a szívében.”²⁰

Mark Twain a Mississippi-trilógia befejező részét tíz évvel a *Huckleberry Finn kalandjai* megjelenése után írta. Eredetileg öt folytatás-

ban jelent meg a Century magazin hasábjain 1894-ben. Végleges formája sok átdolgozás során alakult ki.

Ez a regény a *tragikus félvér* téma feldolgozásának a csúcspontja. Az író azt sugallja, hogy Amerika hiába akarja meghúzni a mély választóvonalat a fehér és a fekete faj között, ez az elválasztás sosem fog megvalósulni, mégpedig a sok mulatt miatt. E detektívregénnyel akarta felnyitni Amerika szemét, mert véleménye szerint Amerika reménytelen kátyúba keveredett: az erkölcsök nem érnek semmit, a fehérek kizsákmányolják nemcsak a feketéket, hanem a saját fajtájukat is, és minden a züllöttséget szimbolizálja. Szeretné, ha Amerika végre elfogadná a négereket, a mulattokat, az indiánokat; és ami ennél is fontosabb: a haladás útjára lépne.

A regény egy Dawson's Landing nevű helyen játszódik, amely St. Petersburghoz hasonlóan kitalált helyszín. Sokan úgy gondolják, hogy ezt a várost is Hannibal városról mintázta az író. De nem is a helyszín a fontos, hanem az idő, amikor játszódik. A szerző pontosan nem keltezi regényének idejét, de könnyen kikövetkeztethetjük, hogy a regény igazából két történelmi sikot egyesít. Egyrészt a rabszolgarendszer idejéről szól – a történet ugyanis akkor játszódik. Másrészt az író saját korát – a 18. és a 19. század fordulója – is belevitte a műbe. Ez a második szál elég nehezen tapintható, de pár dolog mégis utal a polgárháború utáni évekre: a mulattok el nem fogadása, illetve a tárgyalások menetébe bevitt új eszközök (ujjlenyomatvizsgálat) alkalmazása.

A történet nagyon hasonlít a szerző *Koldus és királyfi* című ifjúsági regényére, ugyanis itt is szerepcserére kerül sor. De itt nem a kicserélendők cserélnek helyet, hanem egy harmadik személy cseréli ki a szereplőket még csecsemőkorukban. Ez a harmadik személy Roxana, a tizenhatodvörös néger szolgálólány. Mi készítette őt erre? Roxana teherbe esett fehér gazdájától, szinte ugyanakkor, amikor gazdája hitese felesége is. Gyermekük szinte azonos időben születnek, azonos külső tulajdonságokkal. És mivel a gazda felesége meghalt a szülésben, Roxana kapta feladatul, hogy nevelje fel mindkét gyermeket. Egy szomorú esemény – a gazda tolvaj négereit eladja Délre rabszolgának²¹ – arra sarkallja Roxanát, hogy kicserélje a fiúkat. Saját fiát úgy nevelik fel, mint egy gazdag fehéret; az igazi trónörökösöt meg, mint egy rabszolgát.

A sors fintora, hogy az egész nem úgy sült el, ahogyan azt Roxana, becézve Roxy eredetileg kigondolta. Ő ugyanis két okból cserélte ki a fiúkat. Először is, mert azt szerette volna, ha fia sohasem nélkülöz, sohasem kerül olyan helyzetbe, mint a négerek. Vagyis sohasem tapasztalja meg a létbizonytalanságot. Másodszor pedig, mert úgy gondolta, fia meghálálja majd anyja vakmerő tettét, és kiségti őt öreg napjaiban. Ám rá kellett jönnie, hogy fia, Tom gazemberré cseperedett, akinek semmi se szent. Életét és jellemét a jólét eltompította: kártázott, ivott, lopott és gyűlölte a négereket. Mikor megtudta Roxytól a teljes igazságot, szinte beleőrült. Hogy ne derüljön ki az igazság, bármit megtett: lopott, csalt, hazudott, még nevelőapját is megölte. Utolsó kétségbeesett pillanatában pedig még a saját anyját is eladta Délre rabszolgának, csakhogy a saját bőrét mentse.

Igaz, kinézetre a fiúk teljesen egyformák, de belsőleg teljesen ellentétesek. Az igazi örökös, Chambers a négerek között nagyon szerethető férfivá

21 Délre, vagyis a legdélebbi országokban rabszolgának lenni kész rémálom volt. Ott halálra dolgoztatták a rabszolgákat; így minden rabszolga rettegett attól, hogy egyszer Délre kerül rabszolgának.

cseperedett. Mindenki szereti a városban, ugyanis kedves, segítőkész, bátor és néger létére okos. Csak Tom nem kedveli őt. Ő is csak azért nem szereti, mert Chambers a tipikus jófiú, ami ő sohasem lehet.

A két fiú fajtájának hagyományos sztereotip szerepét játssza: Tom a fehér úrfi, tudja hol a helye a ranglétrán és a fehérekhez méltó szórakozásokkal mulatja az időt; Chambers ellenben hüen, legjobb tudása szerint szolgálja gazdáját. Miért lett „rossz” Tom, és miért lett „jó” Chambers? Ennek több oka is lehet. Először is figyelembe kell venni a biológiailag örökölt tulajdonságokat, másodsorban pedig a környezet nevelő hatását. Könnyen mondhatnák, hogy Tom úrfi azért lett gonosz, mert néger vér csörgedezett az ereiben; de ugyanúgy mondhatjuk, hogy azért volt rossz, mert társadalma is gonosz volt. De ugyanez fordítva is igaz lehet Chambers jószágára. Mindez csupán nézőpont kérdése. A fehér ember természetesen a vérrel hozná kapcsolatba a magyarázatot, míg a feketék a másik megoldásra hajlanának.

A regény ötödik fejezetének elején levő aforizmából megtudhatjuk, hogy mi volt Puddingfejű Wilson – és az író – vélekedése a témáról: „Minden a nevelés. Az őszibarack egykor keserű mandula volt; a kelvirág nem egyéb, mint diplomás kelkáposzta.”²² Tehát csak egy dolog tehet az ember jelleméről, a nevelés.

A regény címszereplője Puddingfejű Wilson. Ő egy messziről jött ügyvéd, akit a város lakói bogarasnak tartanak: ujjlenyomatokat gyűjt, sokat olvas, és nem mellesleg nagyon művelt. Tehát más, mint a többiek. Ezért ragasztják rá a „Puddingfejű” nevet, és a városlakók sokáig kirekesztik maguk közül. Akkor terelődik rá a figyelem, amikor egy messziről jött ikerpárt egy tárgyalás során megvéd. Majd a regény csúcspontján – Tom nevelőapjának a meggyilkolásáról szóló tárgyaláson – kap újra kiemelkedő szerepet, mint az a személy, aki kideríti az igazságot.

A csúcspont azzal kezdődik, hogy megölik Tom nevelőapját. A gyilkosságot a külföldi ikerpárra fogják, míg az igazi tettes Tom úrfi (pénzt akart lopni, de nevelőapja rajtakapja). Puddingfejű Wilson ujjlenyomat-gyűjteménye segítségével deríti ki a tettes kiletét, vagyis, hogy a gyilkosságért Tom úrfi a felelős. De ezen túl a lenyomatok segítségével fényt derít a regény titkára is: felfedi, hogy Tom úrfi és Chambers egykor egy csere áldozatai lettek.

Tehát, ahogy ez egy detektívregényben lenni szokott, a regény végén minden kiderül és mindenki elnyeri az őt megillető helyet: a külföldi ikerpárt felmentik, Chambers elfoglalja hirtelen jött örökségét, Tomot leküldik Déltre rabszolgának, Roxy pedig a társadalom kitzsófottjává válik.

Ez a regény sok szomorúságot hordoz magában: egyrészt azért, mert Mark Twain csalódott hazájában és az életben; másrészt pedig azért, mert a valóságot ábrázolta. Sok kritikus túl egyszerűnek és alapjában véve rossz regénynek tarja a *Puddingfejű Wilson*-t, de bennem mégsem keltett rossz benyomást. Ugyanis a mű könnyen olvasható, és ezáltal könnyen is értelmezhető. Redundáns elemek nem tartják fel az események folyását, a fejezetek elején található aforizmak pedig magasra emelik a regény eszmei értékét. Továbbá a regényt még két okból is kiemelném: elsősorban azért, mert roppant érdekes módon mutatja be az emberi pszichét; másodsorban, mert megmutatta, hogy a 20. századhoz közeledve nem minden amerikai gondolkodott amerikaiul.